

ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΥΠΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΑΡΙΘΜΗΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ (ISBN και ISSN)

Σταματζίνα Τσάφου

Βιβλιοθήκη Ε.Σ.Υ.Ε.

Με την τρομερή αύξηση των εκδόσεων που παρατηρήθηκε στον αιώνα μας, αυξήθηκαν και τα προβλήματα επικοινωνίας για τους υπεύθυνους της δημοσίευσης και διάθεσης των δημοσιευμάτων. Η αύξηση αυτή των εκδόσεων συνέπεσε με τη βελτίωση και απλούστευση της χρήσης των υπολογιστών, σε κάθε τομέα της επιστήμης. Πολύ γρήγορα οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές χρησιμοποιήθηκαν για να διευκολύνουν και επιταχύνουν την πληροφορία, που ήταν απαραίτητη, για τη διακίνηση των εκδόσεων από εκδότες, βιβλιοπώλες και βιβλιοθήκες.

Η χρησιμοποίηση των υπολογιστών στη διαδικασία αυτή, εδημιούργησε την ανάγκη απλούστευσης του προσδιορισμού μιας έκδοσης. Η ανάγκη αυτή αντιμετωπίστηκε με την θέσπιση των προτύπων κωδικών των εκδόσεων. Οι κωδικοί αυτοί στην περίπτωση των βιβλίων (μονογραφιών) είναι ο ISBN ενώ για τις περιοδικές ο ISSN. Οι αριθμοί αυτοί αναπτύχθηκαν κάτω από την φροντίδα του ISO (INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION), ο οποίος είναι ένας Παγκόσμιος Οργανισμός των Εθνικών Οργανώσεων Προτύπων.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ISBN

• Ο ISBN (INTERNATIONAL STANDARD BOOK NUMBER) που θα μπορούσε να μεταφραστεί ως "Διεθνής Πρότυπος Αριθμός Βιβλίου", είναι ένα διεθνώς αποδεκτό σύστημα αρίθμησης των βιβλίων. Ο ISBN προσδιορίζει ένα τίτλο, ή την έκδοση ενός τίτλου από έναν συγκεκριμένο εκδότη και είναι μοναδικός αυτού του τίτλου ή της εκδόσεως.

ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Για την εφαρμογή και εποπτεία του συστήματος του ISBN ιδρύθηκε το 1969 μια διεθνής αντιπροσωπεία που εδρεύει στην Γερμανία με την επωνυμία INTERNATIONAL ISBN AGENCY⁺. Παράλληλα ιδρύθηκαν οργανώσεις τοπικού επιπέδου που αντιπροσωπεύουν και λειτουργούν σαν εκπρόσωποι χωρών, και αποτελούν μια ενότητα γλωσσική, γεωγραφική ή άλλη.

Η Διεθνής αντιπροσωπεία συνεργάζεται με τις διάφορες ενότητες και:

- I.- Είναι υπεύθυνη για τον προσδιορισμό και απονομή του τμήματος του ISBN που προσδιορίζει τις ενότητες αυτές.

+ INTERNATIONAL ISBN AGENCY
STAATSBIBLIOTHEK PREUSSISCHE KULTURBESITZ
POTSDAMER STRASSE 33
P.O. BOX 1407
D. 1000 BERLIN 30

- 2.- Συμβουλεύει τις ενότητες που υπάγονται ή που θέλουν να υπαχθούν στο σύστημα, για την ίδρυση και λειτουργία των τοπικών οργανώσεων που θα είναι υπεύθυνες για το ISBN.
- 3.- Συμβουλεύει τις αντιπροσωπείες των τοπικών οργανώσεων στην απονομή των ταυτοτήτων των εκδοτών.
- 4.- Πρωτοβεί την χρήση του συστήματος διεθνώς και προσπαθεί να το κάνει γνωστό σ'όλες τις χώρες.
- 5.- Επιβλέπει την σωστή χρήση του συστήματος.

Οι τοπικές οργανώσεις είναι υπεύθυνες για την σωστή εφαρμογή του συστήματος στην ενότητά τους καθώς και για την απονομή του ISBN στους εκδότες της ίδιας περιοχής.

ΔΟΜΗ ΤΟΥ ISBN

Ο ISBN αποτελείται από δέκα ψηφία, τους αραβικούς αριθμούς από το 0-9, και αναλύεται στα εξής μέρη:

- Το πρώτο μέρος είναι η ταυτότητα μιας ενότητας στην οποία ανήκει η χώρα π.χ. εθνική, γλωσσική, γεωγραφική ή άλλη.
- Το δεύτερο μέρος είναι η ταυτότητα του εκδότη.
- Το τρίτο είναι η ταυτότητα του τίτλου και τέλος
- Το τέταρτο μέρος είναι το ψηφίο ελέγχου του ISBN.

Η ταυτότητα της ενότητας στην οποία ανήκει η χώρα προσδιορίζεται από τη Διεθνή Αντιπροσωπεία του ISBN, ^{Ο αριθμός αν ψηφίων του ISBN,} που διατίθεται για την ενότητα, ποικίλει και εξαρτάται από τον αριθμό των τίτλων των βιβλίων που εκδίδονται από την ενότητα.

Η ταυτότητα του εκδότη καθορίζεται μέσα σε κάθε ενότητα από την Υπηρεσία που έχει καθορισθεί υπεύθυνη για το σκοπό αυτό. Διαφέρει σε μέγεθος από εκδότη σε εκδότη. Το μέγεθός του εξαρτάται από τον αριθμό των τίτλων που εκδίδει ο κάθε εκδότης.

Το μέγεθος της ταυτότητας του τίτλου ποικίλει και εξαρτάται από το μέγεθος των δύο προηγούμενων τμημάτων.

ΕΚΤΥΠΩΣΗ ISBN

Ο ISBN τυπώνεται στην πίσω όψη του φύλλου της σελίδας τίτλου ή αν αυτό δεν είναι δυνατό στο κάτω μέρος της σελίδας τίτλου. Πρέπει ακόμη να τυπώνεται στο κάτω μέρος της πίσω εξωτερικής πλευράς του εξωφύλλου. Αν καμμιιά από τις ανωτέρω περιπτώσεις δεν είναι δυνατή τότε τυπώνεται σε άλλο εμφανές σημείο του εξωφύλλου.

λου. Στην εκτύπωση του ο ISBN χωρίζεται σε τέσσερα μέρη (δύο και οι ενόητες του) που χωρίζονται μεταξύ τους από ένα διάστημα ή μια παύλα. Πάντοτε δε προτάσσονται τα γράμματα ISBN.

Μετά την επιτυχία του ISBN ως αριθμού προσδιοριστικού ενός βιβλίου, άρχισε να γίνεται αισθητή η έλλειψη ενός ανάλογου αριθμού για τις περιοδικές εκδόσεις. Έτσι το 1970 η ομάδα του ISO συναντήθηκε στο Όσλο με σκοπό την δημιουργία ενός συστήματος προσδιοριστικού των περιοδικών εκδόσεων, βασισμένο κατά το μάλλον ή ήττον στις ίδιες αρχές με το ISBN. Έτσι ορίσθηκε η δημιουργία του ISSN (INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER), (Διεθνής Τυποποιημένος Αριθμός για Περιοδικές Εκδόσεις).

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ISSN

Ο ISSN είναι ένας αριθμός ο οποίος προσδιορίζει κατά τρόπο μοναδικό ένα δημοσίευμα που εκδίδεται σε σειρά, που το χαρακτηρίζει δηλαδή κάποια περιοδικότητα.

ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Στη συνάντησή της ομάδας του ISO, τον επόμενο χρόνο (1971) στη Λισαβόνα, έγινε σαφές ότι ήταν απαραίτητο να δημιουργηθεί μια κεντρική επιτροπή για να χορηγεί και να ελέγχει το σύστημα. Η UNESCO με την Γαλλική κυβέρνηση ανέλαβαν και δημιούργησαν μέσα στα πλαίσια του UNISIST ένα διεθνές κέντρο στο Παρίσι, το ISOS-IC (INTERNATIONAL SERIAL DATA SYSTEM-INTERNATIONAL CENTER)[†]. Παράλληλα δημιουργήθηκαν παρόμοια κέντρα σε χώρες οι οποίες έχουν συμφωνήσει να συμμετέχουν. Οι λειτουργίες αυτού του κέντρου είναι πολλαπλές. Οι σπουδαιότερες είναι:

- 1.- Η δημιουργία ενός αρχείου επιστημονικών περιοδικών.
- 2.- Η χορήγηση ISSN σε περιοδικές εκδόσεις.
- 3.- Η δημιουργία ενός διεθνούς δικτύου. Να ενώσει δηλαδή κέντρα χορηγήσεως ISSN των διαφόρων χωρών με το διεθνές κέντρο στο Παρίσι.

Τα περιφερειακά κέντρα λειτουργούν με ένα συμφωνημένο τρόπο ενεργειών "THE GUIDELINES FOR ISDS". Κάθε περιφερειακό κέντρο που ονομάζεται και εθνικό είναι υπεύθυνο για τη χορήγηση του ISSN στις περιοδικές εκδόσεις που εκδίδονται στην

† CIEPS (CENTRE INTERNATIONAL D'ENTEGISTREMENT DES PUBLICATIONS EN SERIE)
20, RUE BACHAUMONT
75002 PARIS

περιοχή του, και το διεθνές είναι υπεύθυνο για την χορήγηση ISSN στα δημοσιεύματα των διεθνών οργανισμών καθώς και αυτών που εκδίδονται από χώρες οι οποίες δεν έχουν ακόμη οργανώσει ένα δικό τους εθνικό κέντρο.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Ο ορισμός μιας περιοδικής εκδόσεως που γίνεται δεκτή στο σύστημα είναι πλατύς και είναι: Περιοδική έκδοση είναι ένα δημοσίευμα που εκδίδεται σε διαδοχικά τμήματα που προτίθενται να συνεχισθούν αορίστως. Οι περιοδικές εκδόσεις περιλαμβάνουν περιοδικά, εφημερίδες, ετήσιες εκδόσεις (π.χ. επετηρίδες, κατάλογοι κλπ.), πρακτικά διαφόρων συσκέψεων και συνεδρίων κλπ., καθώς και μονογραφικές σειρές. Ο ορισμός δεν περιλαμβάνει πολύτομες μονογραφίες εφόσον είναι προγραμματισμένες να ολοκληρωθούν σε ένα ορισμένο αριθμό τόμων ακόμη κι' αν εκδοθούν σταδιακά.

ΔΟΜΗ ΤΟΥ ISSN

Το ISSN είναι ένας αριθμός με οκτώ ψηφία, ο οποίος χαρακτηρίζει κατά τρόπο μοναδικό μια δημοσίευση σε σειρά. Τα επτά πρώτα στοιχεία αποτελούν τον αριθμό του τίτλου της σειράς και το όγδοο είναι το ψηφίο ελέγχου αυτού τούτου του αριθμού. Ο ISSN είναι μια απλή αρίθμηση των τίτλων των περιοδικών που έχουν συμπεριληφθεί στο σύστημα.

Ο ISSN είναι αδιάσπαστα συνδεδεμένες με τον τίτλο κλειδί της σειράς. Αυτός ο τίτλος κλειδί, είναι ένας κοινά αποδεκτός τύπος του τίτλου και καταχωρείται κατά την χορήγηση του ISSN από το υπεύθυνο κέντρο και γίνεται σύμφωνα με τις οδηγίες που δίνονται στο "GUIDELINES FOR ISDS". Εξ αιτίας της στενής σχέσης μεταξύ του ISSN και του τίτλου, ο ISSN αλλάζει όταν αλλάζει και ο τίτλος. Ξεχωριστός ISSN απαιτείται επίσης και για συνεχόμενα παραρτήματα της σειράς.

Τα στοιχεία που απαιτούνται για την χορήγηση ISSN από ένα κέντρο είναι:

Τίτλος του δημοσιεύματος

Διάφοροι τύποι του τίτλου

Τύπος εκδόσεως

Όνομα εκδότη

Ημερομηνία έναρξης της σειράς (έτος έκδοσης του πρώτου τεύχους)

Ημερομηνία λήξης (μόνο για σειρές που έχουν σταματήσει να εκδίδονται)

Συχνότητα

Προηγούμενος τίτλος

Μεταγενέστερος τίτλος

Γλώσσα που εκδίδεται το δημοσίευμα

Είναι σαφές ότι αυτά τα στοιχεία αποτελούν μία βιβλιογραφική περιγραφή η

οποία είναι πολύ κοντά στην κλασική περιγραφή που χρησιμοποιείται από εθνικές βιβλιογραφίες και βιβλιοθήκες. Η κύρια διαφορά είναι η έννοια του τίτλου κλειδί. Είναι δύσκολο να οριστεί η έννοια του. Θα μπορούσε να λεχθεί ότι είναι ο τίτλος του περιοδικού όπως εμφανίζεται στα τεύχη, αλλά μπορεί να προστεθούν και άλλα στοιχεία ώστε να γίνει ο τίτλος μοναδικός. Αυτά τα στοιχεία μπορεί να είναι ο τόπος έκδοσης καθώς και η ημερομηνία πρώτης έκδοσης αν είναι ανάγκη. Αυτά τα στοιχεία παραθέτονται μέσα σε παρένθεση.

ΕΚΤΥΠΩΣΗ ISSN

Ο ISSN τυπώνεται στο πάνω δεξί άκρο της πρώτης σελίδας του εξωφύλλου ή της σελίδας τίτλου ή σε άλλο εμφανές σημείο, και καταχωρείται χωρισμένος σε δύο ομάδες με την πρόταξη των γραμμάτων ISSN.

ΕΠΙΛΟΓΩΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στην Ελλάδα δεν έχει ακόμη οριστεί οργανισμός υπεύθυνος για την απονομή του ISBN σε εκδόσεις που γίνονται στην χώρα μας. Ο Ελληνικός Οργανισμός Τυποποιήσεως, έχει ήδη κάνει μία πρόταση για την εφαρμογή του συστήματος στην Ελλάδα.

Η Ελληνική γλώσσα παρουσιάζει μια ιδιαιτερότητα. Το αλφάβητό μας διαφέρει παντελώς από το λατινικό αλφάβητο που χρησιμοποιείται στις περισσότερες γλώσσες, ούτε και υπάρχει άλλη χώρα που να το χρησιμοποιεί. Έτσι η Ελλάδα δεν μπορεί να υπαχθεί σε καμιά γλωσσική ή γεωγραφική ενότητα. Η χώρα μας μπορεί να απατελέσει μόνη της μία ενότητα. Είναι λοιπόν αναγκαία η ίδρυση ενός οργανισμού, ή να ανατεθεί η υπευθυνότητα σε κάποιο οργανισμό για την παροχή του ISBN.

Ο οργανισμός αυτός θα πρέπει πρώτα να έρθει σε επαφή με την διεθνή αντιπροσωπεία ISBN η οποία θα χορηγήσει στην χώρα μας την ταυτότητα της ενότητας. Εν συνεχεία θα πρέπει να εξακριβώσει τον αριθμό των εκδότων που υπάρχουν στην χώρα μας καθώς και το ύψος των εκδόσεων που εκδίδει ο καθένας χωριστά. Αυτά τα στοιχεία είναι απαραίτητα για να καθορισθεί το μέγεθος της ταυτότητας του εκδότη και του τίτλου.

Θα ήταν σκόπιμο η ευθύνη αυτή να ανατεθεί στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, γιατί αφενός είναι η μόνη που γνωρίζει τους Έλληνες ^{Εκδότες} και τον αριθμό των εκδόσεών τους, έστω και κατά προσέγγιση, και αφετέρου γιατί θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει το ISBN για να εξασφαλίσει την υποβολή όλων ανεξαιρέτως των δημοσιεύσεων στην Εθνική Βιβλιοθήκη. Αυτό θα μπορούσε να γίνει με την θέσπιση ενός νόμου που να θεωρεί νόμιμες μόνο τις εκδόσεις που έχουν τον διεθνή αυτό αριθμό.

Σε αντίθεση με το ISBN οι εκδότες περιοδικών δεν είναι υποχρεωμένοι να περιμένουν την ίδρυση κάποιου υπεύθυνου οργανισμού για να ζητήσουν ISSN για τις εκδόσεις τους. Μπορούν να απευθυνθούν στον Διεθνή Οργανισμό στο Παρίσι απ' όπου τους χορηγείται ο σχετικός αριθμός.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης. ΕΛΟΤ 371: Τεκμηρίωση - Διεθνής Πρότυπος αριθμός βιβλίου. Αθήνα 1979
2. Μάρτιν-Παπαζογλου Α.Α. Το σύστημα ISBN. Η χρήση και η εφαρμογή του. Αθήνα 1978.
3. ISO. 2108 Documentation - International Standard book numbering - second edition 1978
4. ISO 3297. Documentation - International Standard serial numbering 1975
5. Wesemael, A.L. Van. International Standardisation of serials records: ISSN and ISDS. Catalogue and Index No 34 p.p. 15-16 1974
6. Woodward A.M. The National Serials Data Centre. Program Vol. 9 n.3 pp.158-165. 1975